

УДК 94(477.7)-058"1800/1850"

Сигида Г. А.

старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

РОЛЬ КУПЕЦТВА В ПРОЦЕСАХ ЕКОНОМІЧНОЇ КОЛОНІЗАЦІЇ ПІВДЕННОЇ УКРАЇНИ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТОЛІТТЯ

Колонізація Південної України мала важливе значення для історії ХІХ ст., оскільки в цей час тут фактично відбувався великий соціальний експеримент. Південь став економічним полігоном імперії, де відпрацьовувалася нова економічна модель. Цю тему досліджували такі науковці: А. Бойко, В. Пірко, Т. Гончарук, Л. Муравйова, О. Донік. Насамперед йшлося про зустрічі різних етносів та соціальних груп, імперську політику й місцеві практики. Наша розвідка присвячена економічній ініціативі. На основі даних Катеринославської, Херсонської й Таврійської губерній зроблено спробу визначити внесок купецтва в економічну колонізацію краю.

Природні умови Причорноморських степів сприяли розведенню овець. Овеча вовна стала основним експортним товаром Півдня на початку освоєння цих земель. Вівчарство не вимагало вкладення значних коштів (окрім витрат на придбання тварин) і гарантувало швидку віддачу. Тільки в Херсонській губернії в 1823 р. було 199280 мериносів, у 1837 – 464600 голів. У Таврійській губернії 1842 року овець тонкорунних – 874008. Тому не дивно, що вівчарство й підприємства з оброблення шкір, вовни, сала були сферою вкладання купецьких капіталів. Чинбарні м. Єлисаветграда обробляли до 10 890 шкір на суму у 44 975 карб. З них найпотужнішою була чинбарня першої гільдії Севастопольського купця Василя Ващакіна (2450 шкір, 14 000 карб.) Ще дві менш потужні належали купцям (гільдії невідомі) Онуфрію Караманенку й Василю Веремєєву. В Одесі найбільші шкіряні мануфактури належали купцю А. Мелентьєву та купчисі А. Фадєєвій. Ціна на вовну була вищою, якщо та була чистою. На берегах Дніпра споруджуються вовномийки, їхня кількість і потужність поступово зростають. Серед них є такі, що вважаються купецькими. Ще одна галузь первинного оброблення

сировини – салотопна. Середній розмір салотопень початку XIX століття (більше 100 кв. м) у 2 – 3 рази більше ніж середній розмір чинбарень. Середній обсяг виробництва в першій половині XIX століття становив 9 – 15 тисяч карб., а середня кількість робітників – 8 – 9. За даними 1821 року, в Одесі існувало 10 салотопних мануфактур, усі вони належали купцям, на 1832 рік таких закладів було 6. У 1858 році в місті нараховувалося 4 салотопні мануфактури. Достеменно невідомо, але швидше за все, скорочення відбувалося за рахунок поглинання й укрупнення. Цього ж року в Миколаєві існувало 9 салотопних закладів. У цілому, на середину XIX ст. обсяги виробництва салотопних закладів Херсонської губернії становили 37861 пуд щорічно. На початку XIX ст. засновуються перші заклади з виготовлення свічок і мила в Херсонській губернії, власниками цих підприємств також були купці. Так, у 1821 році в Одесі з 9 подібних закладів 8 належали купцям, у Миколаєві їх було 6 і всі в приватній власності купців. Дані з 1847 до 1857 року свідчать про те, що в м.Миколаєві 5 свічко-сальних заводів належали таким купцям: Івану Ніколаєву, Іллі Кариху, Макару Вороніну, Михайлу Матохіну, Миколі Белякову. Найбільш потужним був завод І. Ніколаєва, що відкрився в 1852 році – до 4 000 пудів щорічно. Відомі також дві купецькі миловарні в Одесі (1818).

Розбудова південноукраїнських міст викликала до життя всі галузі, пов'язані з будівництвом. Купецтво освоює капітали в утриманні цегельних, черепичних та кахельних заводів. Слід пам'ятати, що в першій половині XIX ст. Південна Україна стає частиною світового ринку зерна. Доправляли зерно в порти та вели закордонну торгівлю представники купецького стану.

Отже, значення Півдня для економічного розвитку Наддніпрянщини полягало в тому, що він став чинником становлення нових господарських взаємовідносин між окремими регіонами, став центром економічного тяжіння, переорієнтації торговельних зв'язків Правобережної та Лівобережної України. Склалася нова економічна система, пов'язана через чорноморсько-азовські порти зі світовими товаровиробниками. Провідну роль у цьому відіграло купецтво.